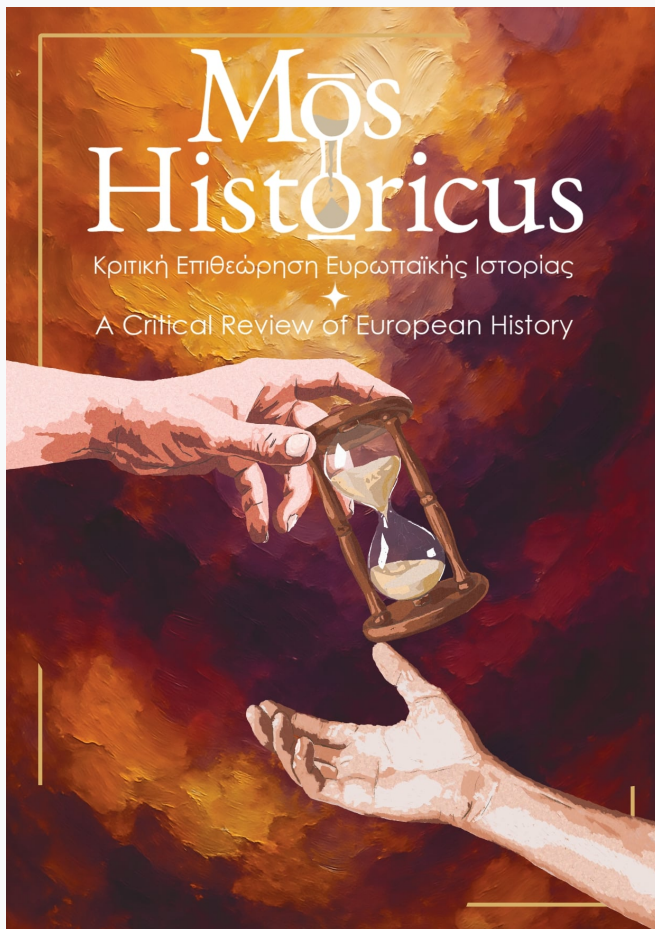

Mos Historicus: A Critical Review of European History

Vol 3, No 1 (2025)

Mos Historicus: A Critical Review of European History

Religious zealot or strategical realist? Oliver Cromwell and the Irish Campaign, 1649-1650

Panagiotis Georgakakis

doi: [10.12681/mh.43999](https://doi.org/10.12681/mh.43999)

Copyright © 2025, Mos Historicus: A Critical Review of European History

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Georgakakis, P. (2025). Religious zealot or strategical realist? Oliver Cromwell and the Irish Campaign, 1649-1650. *Mos Historicus: A Critical Review of European History*, 3(1), 47-67. <https://doi.org/10.12681/mh.43999>

Θρησκευτικός ζηλωτής ή στρατηγικός ρεαλιστής; Ο Oliver Cromwell και η εκστρατεία στην Ιρλανδία, 1649-1650

Religious zealot or strategical realist? Oliver Cromwell and the Irish Campaign, 1649-1650

Παναγιώτης Γεωργακάκης*
Panagiotis Georgakakis

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

«He who could take Drogheda, could take Hell».

Η φράση του Sir Phelim O'Neill, ειπωμένη μετά την κατάληψη της πόλης το 1649 από τον Νέο Πρότυπο Στρατό, συνοψίζει την επίδραση που είχε η σφαγή των υπερασπιστών και των κατοίκων της Drogheda στο ιρλανδικό φαντασιακό. Η εκστρατεία του Oliver Cromwell στην Ιρλανδία (1649-1650) συνιστά ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα επεισόδια της αγγλικής επαναστατικής περιόδου, καθώς χαρακτηρίστηκε από ακραία στρατιωτική βία και άφησε βαθύ αποτύπωμα στην πολιτική και εθνοθρησκευτική διαμόρφωση του νησιού.

Οι συνέπειες της εκστρατείας ήταν καταλυτικές: εκτελέσεις, μαζικές εκτοπίσεις, εποικισμός και η εμπέδωση μιας αποικιακής λογικής κυριαρχίας που επρόκειτο να επαναληφθεί σε άλλα σημεία της αγγλικής αυτοκρατορίας. Η μνήμη των γεγονότων

* Ο Παναγιώτης Γεωργακάκης είναι ιστορικός της πρώιμης νεότερης Ευρώπης, με ειδίκευση στην ιστορία του Τύπου, της πληροφόρησης και των συγγεντικών κοινοτήτων της Διασποράς. Έχει Διδακτορικό από το University of St Andrews και διδάσκει μεσαιωνική και νεότερη ευρωπαϊκή ιστορία σε ελληνικό ΑΕΙ. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την ιστορία του βιβλίου, την πολιτική επικοινωνία, τη θρησκευτική προσφυγία και τις ευρωπαϊκές δικτυώσεις του 17ου και 18ου αιώνα. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε διεθνή περιοδικά όπως *French History* και τόμους των εκδόσεων Brill, ενώ η μονογραφία του *Gazettes of Exile: Huguenot Journalism and the War of Words, 1671–1701* βρίσκεται υπό έκδοση από τη Leiden University Press. Πρόσφατες δημοσιεύσεις του αφορούν τις συγγεντικές εφημερίδες στην Ολλανδική Δημοκρατία, τη διακίνηση ειδήσεων και τις πρακτικές ενημέρωσης της εποχής. panagiotisgeorgakakis@gmail.com

Panagiotis Georgakakis is a historian of early modern Europe, specialising in the history of print, information, and the Huguenot diaspora. He holds a PhD from the University of St Andrews and teaches medieval and early modern European history at a Greek university. His research interests include book history, political communication, refugee networks, and news circulation in the seventeenth and eighteenth centuries. His work has appeared in *French History*, Brill volumes, and other international publications. His forthcoming monograph, *Gazettes of Exile: Huguenot Journalism and the War of Words, 1671–1701*, is under contract with Leiden University Press. His recent publications focus on Huguenot newspapers in the Dutch Republic, transnational news networks, and early modern information practices. panagiotisgeorgakakis@gmail.com

διατηρήθηκε ζωντανή για αιώνες, επηρεάζοντας τόσο την ιρλανδική ταυτότητα όσο και τη διχοτόμηση του νησιού.

Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στο πρόβλημα της ερμηνείας της βίας που άσκησε ο Cromwell κατά τη διάρκεια της εκστρατείας. Παρά την εκτενή βιβλιογραφία, η ιστοριογραφική συζήτηση παραμένει αμφιλεγόμενη: ήταν οι σφαγές σε πόλεις όπως η Drogheda και το Wexford προϊόν θρησκευτικού φανατισμού ή στρατηγική πράξη αποτροπής; Στόχευαν μόνο στους υπερασπιστές ή και σε άμαχο πληθυσμό;

Αντλώντας από την ιστοριογραφική διαμάχη ανάμεσα σε ιστορικούς όπως ο Micheál Ó Siochrú, που υπογραμμίζει τη θρησκευτική διάσταση, και άλλους, όπως οι Trevor Royle και Tom Reilly, που υποστηρίζουν είτε τη στρατηγική διάσταση των γεγονότων είτε την ανάγκη αναθεώρησής τους, το άρθρο επιχειρεί να επαναποθετήσει τη συζήτηση στο πεδίο της συγκριτικής ανάλυσης.

Το ερευνητικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: Πώς μεταβάλλονται η ένταση και η μορφή της βίας κατά την πορεία της εκστρατείας και ποιοι παράγοντες –στρατηγικοί, ιδεολογικοί ή πολιτικοί– καθόρισαν τις αποφάσεις του Cromwell;

Η μελέτη εστιάζει στις πολιορκίες των Drogheda και Wexford, όπου σημειώθηκαν σφαγές, και τις αντιπαραβάλλει με τις περιπτώσεις της Ross και της Clonmel, όπου η αντίσταση κατεστάλη με πιο περιορισμένα ή διαφορετικά μέσα. Στόχος είναι να διερευνηθεί κατά πόσο η χρήση βίας από τον Cromwell υπήρξε συνέπεια πουριτανικού ζηλωτισμού, εργαλείο κρατικής κυριαρχίας ή συνδυασμός των δύο. Η περίπτωση της Ιρλανδίας, άλλωστε, αποτέλεσε για τους Άγγλους ένα πείραμα, η επιτυχία του οποίου θα διαμόρφωνε τις αυτοκρατορικές πρακτικές κατάκτησης στην εποχή της βρετανικής αποικιακής επέκτασης.

Λέξεις-Κλειδιά: Oliver Cromwell, Ιρλανδική εκστρατεία, θρησκευτική βία, σφαγή της Drogheda, σφαγή του Wexford, πρώιμη νεότερη περίοδος

ABSTRACT:

“He who could take Drogheda, could take Hell”.

This phrase, attributed to Sir Phelim O’Neill following the fall of the city in September 1649 to the New Model Army under Oliver Cromwell, succinctly captures the psychological impact of the massacre of Drogheda’s garrison and inhabitants on the Irish collective consciousness. Cromwell’s campaign in Ireland (1649-1650) remains one of the most contentious episodes of the English Revolutionary period, marked by extreme

military violence and leaving a profound legacy in the political and ethno-religious configuration of the island.

The consequences of the campaign were far-reaching: mass executions, forced displacements, colonization, and the entrenchment of a colonial logic of domination that would be replicated across future territories of the English empire. The memory of these events endured for centuries, shaping Irish identity and contributing to the eventual partition of the island.

This study focuses on the interpretive problem of the violence exercised by Cromwell during the campaign. Despite extensive scholarly work, the historiographical debate remains unsettled: were the massacres in cities such as Drogheda and Wexford the result of religious zealotry, or a calculated strategy of deterrence? Were they directed solely at combatants, or also at civilians?

Drawing from the historiographical tension between historians such as Micheál Ó Siochrú — who emphasizes the religious dimension — and others, like Trevor Royle and Tom Reilly — who frame the events as strategic or subject them to revisionist interpretations —, this article seeks to reposition the debate within a framework of comparative analysis.

The central research question is: How did the intensity and nature of violence evolve over the course of the campaign, and what factors — strategic, ideological, or political — shaped Cromwell's decisions?

The study examines the sieges of Drogheda and Wexford, where large-scale massacres occurred, in contrast with the cases of Ross and Clonmel, where resistance was suppressed through more restrained or distinct means. Its aim is to assess whether Cromwell's use of violence was the outcome of Puritan zeal, an instrument of state power, or a combination of both. Ireland, in this context, served as a testing ground for a model of conquest that would later inform British imperial practices in the age of colonial expansion.

Keywords: Oliver Cromwell, Irish Campaign, Religious violence, Drogheda massacre, Wexford massacre, early modern period

Εισαγωγή

Η εκστρατεία του Oliver Cromwell στην Ιρλανδία (1649-1650) υπήρξε ένα από τα πιο σκοτεινά και αμφιλεγόμενα κεφάλαια της ιστορίας των Βρετανικών Νήσων. Σε χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους, ο Νέος Πρότυπος Στρατός της Αγγλικής Κοινοπολιτείας κατέλαβε, με αιματηρές πολιορκίες, στρατηγικές ιρλανδικές πόλεις, επέβαλε την εξουσία του με εκτελέσεις, καταστροφές και εκτοπίσεις και συνέβαλε καθοριστικά στην καταστολή της βασιλόφρονος και καθολικής αντίστασης στο νησί. Η εκστρατεία αυτή, και ιδίως τα γεγονότα στις πόλεις Drogheda και Wexford, αποτέλεσαν αντικείμενο πολιτικής, θρησκευτικής και ιστοριογραφικής διαμάχης για αιώνες.

Η ερμηνεία των πράξεων του Cromwell παραμένει διχαστική: υπήρξε ο θρησκευτικός ζηλωτής που, ως «εκλεκτός του Θεού», επιχείρησε την τιμωρία των καθολικών Ιρλανδών; Ή μήπως επρόκειτο για έναν ρεαλιστή ηγέτη, ο οποίος χρησιμοποίησε τη βία στρατηγικά, για να επιβάλει την εξουσία της Κοινοπολιτείας και να κάμψει την αντίσταση με τη λογική του παραδειγματισμού; Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα αυτό, τοποθετώντας την ιρλανδική εκστρατεία στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής και θρησκευτικής κρίσης της δεκαετίας του 1640, μέσα από τη συστηματική ανάλυση των πρωτογενών πηγών που διασώθηκαν.

Στόχος της έρευνας δεν είναι να επιβεβαιώσει ένα προϋπάρχον σχήμα ερμηνείας αλλά να αναδείξει την πολυπλοκότητα του φαινομένου, μέσα από την αντιπαραβολή ιστοριογραφικών τάσεων, τη χρήση επιστολών του Cromwell, στρατιωτικών αναφορών, καθώς και μαρτυριών αυτοπτών μαρτύρων. Το άρθρο διερευνά τη σκοπιμότητα και τη στοχοθεσία της άσκησης βίας κατά την πολιορκία και πτώση τεσσάρων πόλεων (Drogheda, Wexford, Ross, Clonmel), εξετάζοντας την εναλλαγή ανάμεσα στην προγραμματισμένη σκληρότητα και τη στρατηγική διαλλακτικότητα.

Τέλος, μέσα από την ανάλυση της εκστρατείας αναδεικνύονται ευρύτερα ζητήματα που αφορούν τη φύση της πρώιμης νεωτερικής κρατικής βίας, τη σχέση θεολογίας και πολιτικής στον αγγλικό πουριτανισμό αλλά και την κατασκευή της συλλογικής μνήμης και της ταυτότητας μέσω του τραύματος. Ο Cromwell, είτε ως εθνικός ήρωας είτε ως σύμβολο

καταστροφής, συνεχίζει να προκαλεί πάθη και ερωτήματα που ξεπερνούν τα στενά όρια της εποχής του.

Ιστοριογραφική επισκόπηση της ιρλανδικής εκστρατείας

Η ιρλανδική εκστρατεία του Oliver Cromwell (1649-1650) έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης ιστοριογραφικής διαμάχης ήδη από τον 19^ο αιώνα, ωστόσο ιδιαίτερος κατά τις τελευταίες δεκαετίες, έχει πυροδοτήσει εκ νέου αντιπαραθέσεις, ιδίως μεταξύ Ιρλανδών και Βρετανών ιστορικών. Στο επίκεντρο των διχογνωμιών βρίσκονται η φύση και τα κίνητρα της βίας κατά τη διάρκεια της εκστρατείας, με έμφαση στις σφαγές των Drogheda και Wexford.

Από την ιρλανδική πλευρά, ο Micheál Ó Siochrú υποστηρίζει με ένταση ότι οι πράξεις του Cromwell αποτέλεσαν έκφραση θρησκευτικού ζηλωτισμού, εστιασμένου στην τιμωρία των καθολικών, και ότι η βία στόχευε αδιακρίτως σε στρατιώτες, κληρικούς και αμάχους. Ο Ó Siochrú βασίζεται εκτενώς σε πρωτογενείς πηγές από τοπικές μαρτυρίες και επιστολές, επιχειρώντας να αποδομήσει την αγγλοκεντρική εικόνα του Cromwell ως ορθολογικού στρατηγού.¹

Αντίθετα, ιστορικοί όπως ο Christopher Hill και ο Trevor Royle αποδέχονται μεν τη βιαιότητα των γεγονότων, εντάσσουν όμως τις ενέργειες του Cromwell στο πλαίσιο της στρατιωτικής λογικής του εμφυλίου πολέμου, αμφισβητώντας ότι υπήρξε συστηματική στοχοποίηση αμάχων. Θεωρούν τη βία εργαλείο παραδειγματισμού και στρατηγικής αποτροπής της περαιτέρω αντίστασης.²

Ιδιαίτερότητα παρουσιάζει η προσέγγιση του Tom Reilly, ο οποίος σε έργα του επιχειρεί μια αναθεωρητική ανάγνωση της εκστρατείας, αμφισβητώντας την ύπαρξη μαζικών σφαγών αμάχων και εστιάζοντας στη «σκοτεινή προκατάληψη» που βάρυνε την ιστορική μνήμη του Cromwell. Η προσέγγισή του, ωστόσο, έχει δεχθεί έντονη κριτική για την επιλεκτική χρήση πηγών και την αγνόηση των καθολικών μαρτυριών.³

Άλλοι ιστορικοί, όπως ο Ian Gentles, προσπαθούν να συνθέσουν τις παραπάνω τάσεις, προτείνοντας ότι ο Cromwell δεν ενήργησε αποκλειστικά ούτε ως θρησκευτικός φανατικός

¹ Micheál Ó Siochrú, *God's Executioner: Oliver Cromwell and the Conquest of Ireland*, Faber & Faber, Λονδίνο 2009· Micheál Ó Siochrú, «Extirpation and Annihilation in Cromwellian Ireland», στο Ned Blackhawk, Ben Kiernan, Benjamin Madley και Rebe Taylor (επιμ.), *The Cambridge World History of Genocide, vol. 2: Genocide in the Indigenous, Early Modern and Imperial Worlds, from c. 1535 to World War One*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ 2023, σ. 163-185.

² Christopher Hill, *God's Englishman: Oliver Cromwell and the English Revolution*, Penguin Books, Νέα Υόρκη 1985· Trevor Royle, *Civil War: The Wars of the Three Kingdoms, 1638-1660*, Abacus, Λονδίνο 2004.

³ Tom Reilly, *Cromwell was Framed: Ireland 1649*, Chronos Books, Λονδίνο 2014.

ούτε ως ρεαλιστής στρατηγός, αλλά ως πολιτικός ηγέτης που χρησιμοποιούσε τη βία παραδειγματικά για να επιβάλει την κυριαρχία της Κοινοπολιτείας.⁴

Η ιστοριογραφική σύγκρουση δεν αφορά μόνο τη φύση της βίας αλλά και τη χρήση των πηγών. Η ιρλανδική ιστοριογραφία τείνει να αξιοποιεί τοπικές μαρτυρίες, κληρικούς και εθνοκεντρικές αναφορές, ενώ η βρετανική έρευνα δίνει βαρύτητα σε επιστολές του Cromwell και στον κοινοβουλευτικό Τύπο (π.χ. *Perfect Diurnal*). Αξιοσημείωτη είναι επίσης η σχετικά περιορισμένη χρήση του *Calendar of State Papers*, μολονότι είναι διαθέσιμο και ιδιαίτερα χρήσιμο για την ανάλυση της πολιτικής συγκυρίας και της κοινοβουλευτικής ρητορικής της εποχής. Η επικουρική χρήση του συγκεκριμένου υλικού τόσο από τον O' Siochru όσο και από τους Hill, Royle, Gentles και Reilly φαίνεται να σχετίζεται με το ότι τα *State Papers* εστιάζουν κυρίως στη θεσμική και πολιτική αντιπαράθεση στο Λονδίνο, μακριά από το θέατρο των μαχών και των σφαγών. Όπου αξιοποιούνται, είναι κυρίως για την ανάδειξη της κοινοβουλευτικής προπαγάνδας και του ιδεολογικού πλαισίου εντός του οποίου ο Cromwell πιεζόταν να επιτύχει ταχύτατα αποτελέσματα στην Ιρλανδία.

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στη συζήτηση αυτή, υιοθετώντας τη θέση ότι η βία της εκστρατείας, αν και εμποτισμένη με πουριτανική ρητορική, υπηρέτησε εντέλει στρατηγικούς και πολιτικούς σκοπούς. Μέσω της συγκριτικής ανάλυσης των πολιορκιών σε Drogheda, Wexford, Ross και Clonmel, επιχειρεί να προσφέρει μια πιο ισορροπημένη αποτίμηση του Cromwell – όχι ως μονοδιάστατου ζηλωτή ή τεχνοκράτη στρατηγού, αλλά ως πολιτικού φορέα μιας νέας λογικής κυριαρχίας.

Η εκστρατεία στην Ιρλανδία ως πολιτικό και ιδεολογικό εγχείρημα⁵

Η εκστρατεία του Oliver Cromwell στην Ιρλανδία δεν αποτέλεσε απλώς μια στρατιωτική επιχείρηση καταστολής της αντίστασης· εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο, στο οποίο η Ιρλανδία εμφανίζεται ταυτόχρονα ως στρατηγική απειλή, πολιτισμικός «Άλλος» και χώρος για την εφαρμογή νέων μορφών κυριαρχίας.

Μετά την εκτέλεση του Καρόλου Α΄ τον Ιανουάριο του 1649, η Κοινοπολιτεία βρισκόταν σε εύθραυστη κατάσταση. Η νομιμοποίησή της απαιτούσε επίδειξη ισχύος τόσο στο εσωτερικό όσο και στην ευρωπαϊκή σκηνή. Η Ιρλανδία, εστία καθολικής και

⁴ Ian Gentles, *The English Revolution and The Wars in the Three Kingdoms, 1638-1652*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2014· Ian Gentles, *Oliver Cromwell: God's Warrior and the English Revolution*, Bloomsbury Academic, Λονδίνο 2025· Ian Gentles, *The New Model Army in England, Ireland and Scotland, 1645-1653*, Blackwell, Οξφόρδη και Κέιμπριτζ, MA 1992.

⁵ Το άρθρο δεν θα ασχοληθεί με την Επανάσταση του 1642 ούτε με τη δημιουργία του Νέου Πρότυπου Στρατού, που υπήρξε καταλύτης για τη νίκη των κοινοβουλευτικών στα πεδία των μαχών. Θα παρουσιάσει περιληπτικά κάποια γεγονότα που σχετίζονται με το ζήτημα της εκστρατείας στην Ιρλανδία.

βασιλόφρονος αντίστασης, προβαλλόταν ως το πεδίο όπου η νέα εξουσία θα αποδείκνυε τη σταθερότητά της. Η συμμαχία μεταξύ της Καθολικής Ομοσπονδίας και του μαρκήσιου του Ormond, εκπροσώπου του Καρόλου Β΄, δημιουργούσε τον φόβο πιθανής εισβολής στην Αγγλία με εξωτερική υποστήριξη.⁶ Η εκστρατεία παρουσιάστηκε, επομένως, ως προληπτική ενέργεια εθνικής ασφάλειας και πολιτικής αναγκαιότητας.

Ταυτόχρονα, η Ιρλανδία κατασκευαζόταν στο αγγλικό και πουριτανικό φαντασιακό ως «ηθικός εχθρός». Από την Αναγέννηση έως τον 17^ο αιώνα, κείμενα συγγραφέων όπως ο Edmund Spenser, ο Francis Bacon και ο John Milton, παγιώνουν την εικόνα της Ιρλανδίας ως βάρβαρης, καθυστερημένης και δεισιδαίμονος κοινωνίας που χρήζει «εκπολιτισμού».⁷ Η θρησκευτική διάσταση, με τους Ιρλανδούς Καθολικούς να θεωρούνται φορείς παπιστικής πλάνης, προσέδιδε στην εκστρατεία στοιχεία ιεραποστολής και θεόπνευστης αποστολής.⁸

Παράλληλα, υπήρχε και το αίτημα της εκδίκησης για τις σφαγές της εξέγερσης του 1641. Ο ίδιος ο Cromwell θα αναφερθεί σε αυτές σε επιστολή του προς τον πρόεδρο της Βουλής, Lenthall, ως «*αθώο αίμα που ζητά λογαριασμό*». Η μνήμη του 1641 συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση του κλίματος ανοχής – αν όχι ενθάρρυνσης – για τις σφαγές του 1649.⁹

Η προσωπικότητα του Cromwell υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση αυτής της πολιτικής. Ως βαθιά θρησκευόμενος πουριτανός, πίστευε στη θεία πρόνοια και θεωρούσε την αποστολή του ως αποκατάσταση της «αληθούς πίστης». Παράλληλα, διέθετε οξεία πολιτική αντίληψη και αντιλαμβανόταν ότι η ταχεία και αποφασιστική επιβολή στην Ιρλανδία θα ενίσχυε το προσωπικό του κύρος και τη σταθερότητα του νέου καθεστώτος.

Η εκστρατεία στην Ιρλανδία υπήρξε, συνεπώς, απάντηση σε μια σύνθετη κρίση: πολιτική, θρησκευτική και εθνική. Οι στόχοι της περιλάμβαναν την εξουδετέρωση της

⁶ O Hill ερμηνεύει την επίτευξη της εκτέλεσης του Καρόλου Α΄ ως απόρροια του φόβου εξωτερικής επέμβασης καθολικών δυνάμεων, βλ. Hill, *God's Englishman*, ό.π., σ. 106.

⁷ Σερ Francis Bacon, *Certain Considerations touching the Plantation in Ireland*, Λονδίνο 1609. Ο Bacon ασχολείται ενεργά με την Ιρλανδία, με συνεχή αλληλογραφία προς τον κόμη του Essex, τον κόμη του Salisbury καθώς και προς τον δούκα του Buckingham και τον επικεφαλής του Ανώτατου Δικαστηρίου της Ιρλανδίας, George Jones, βλ. <https://celt.ucc.ie/published/E600001-015/text001.html>. John Milton, *Paradise Lost*, Λονδίνο 1667: στο ποίημά του ο Milton αναφέρεται εμμέσως στους Ιρλανδούς ως άγριους και ανυπότακτους, παρομοιάζοντάς τους με τον Διάβολο του ποιήματος· ο John Milton κατά την περίοδο της ιρλανδικής εκστρατείας εξέδιδε προπαγανδιστικά φυλλάδια υπέρ των σφαγών και της εκκαθάρισης που επιχειρούσε ο Cromwell στην Ιρλανδία, βλ. Lee Morrissey, *Milton's Ireland: Royalism, Republicanism, and the Question of Pluralism*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ 2024. Edmund Spenser, *A View of the Present State of Ireland*, Λονδίνο 1596: ο Spenser υποστηρίζει στο κείμενο αυτό πως η ιρλανδική γη πρέπει να εξαγνιστεί από τους διαβολικούς Ιρλανδούς και τους άξεστους νόμους, τις παραδόσεις και τη θρησκεία τους.

⁸ Michael Walzer, *The Revolution of the Saints: A Study in the Origins of Radical Politics*, Harvard University Press, Κέιμπριτζ, MA, και Λονδίνο 1965. Ο Walzer περιγράφει την καλβινιστική ιδεολογία, βάσει της οποίας οι «ένθεοι» έχουν μια θεϊκή αποστολή για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας σύμφωνα με τις αρχές του Καλβίνου.

⁹ Oliver Cromwell, «Letter to Speaker Lenthall, 17 September 1649», *The Cromwell Association*. Ανάκτηση από: <https://www.olivercromwell.org/wordpress/cromwell-to-speaker-lenthall-17-september-1649/> (τελευταία πρόσβαση: 14.04.2025).

καθολικής αντίστασης, την εμπέδωση της εξουσίας της Κοινοπολιτείας και την εγκαθίδρυση ενός πουριτανικού μοντέλου διακυβέρνησης. Η μεθοδολογία της, με σφαγές, εκτοπισμούς και εκφοβισμό, καταδεικνύει την ανάδυση μιας στρατηγικής κυριαρχίας βασισμένης στον τρόμο και την παραδειγματική βία. Αυτή η στρατηγική διάσταση αναλύεται συγκριτικά στις επιμέρους περιπτώσεις των τεσσάρων πολιορκιών που ακολουθούν.

Η στρατιωτική προετοιμασία για την ιρλανδική εκστρατεία ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 1649, όταν το Κοινοβούλιο ανέθεσε στον Cromwell και σε άλλους αξιωματούχους τη συγκρότηση επιτροπής για την οργάνωση της αποστολής. Στις 15 Μαρτίου, ο Cromwell ορίστηκε επίσημα ως Λόρδος Στρατηγός.¹⁰ Αν και ενθουσιώδης με την αποστολή, συνάμα συνειδητοποιούσε τους κινδύνους: η Ιρλανδία είχε αποδειχθεί ταφόπλακα για προηγούμενους στρατιωτικούς και πολιτικούς. Η πίεση για ταχεία επιτυχία ήταν υψηλή.¹¹

Επιζητώντας τη στρατιωτική πειθαρχία, απαίτησε την προκαταβολική καταβολή της μισθοδοσίας του στρατού και την τήρηση αυστηρής συμπεριφοράς. Η, πιστή στο Κοινοβούλιο, περιοχή του Δουβλίνου θα αποτελούσε την κύρια βάση επιχειρήσεων, ενισχυόμενη από τον συνταγματάρχη Michael Jones και τις συμμαχίες με τοπικούς άρχοντες, όπως ο Μαρκήσιος του Antrim.

Η συγκυρία έγινε ευνοϊκή όταν, στις 2 Αυγούστου 1649, ο Jones νίκησε τις βασιλόφρονες δυνάμεις του Ormond στη μάχη του Rathmines. Η νίκη απελευθέρωσε την ευρύτερη περιοχή και επέτρεψε την ασφαλή απόβαση του Cromwell, ο οποίος αποβιβάστηκε τελικά στις 15 Αυγούστου στο Δουβλίνο.

Αμέσως μετά την άφιξή του, ο Cromwell επιδόθηκε σε διπλωματικές και προπαγανδιστικές κινήσεις. Σε λόγο του στις 23 Αυγούστου, που καταγράφηκε στην εφημερίδα *Perfect Diurnal*, παρουσιάζει την αποστολή του ως θεόσταλη: να τιμωρήσει τους «βάρβαρους και αιμοδιψείς Ιρλανδούς» και να αποκαταστήσει την «αλήθεια και την ειρήνη».¹² Ωστόσο, επιδεικνύει προσωρινή στρατηγική μετριοπάθεια: απαγορεύει την παρενόχληση αμάχων, ενθαρρύνει τις εμπορικές συναλλαγές και τιμωρεί παραδειγματικά στρατιώτες που επιδόθηκαν σε λεηλασίες.¹³

¹⁰ *Calendar of State Papers, Domestic Series, 1649-1650*, επιμ. Mary Anne Everett Green, Λονδίνο 1875, σ. 22, 41.

¹¹ Royle, *Civil War*, ό.π., σ. 509· Hill, *God's Englishman*, ό.π., σελ. 110.

¹² Γράμμα του Hugh Peters στις 16 Αυγούστου 1649, τυπωμένο στην εφημερίδα *The Perfect Diurnal*, 23 Αυγούστου 1649: Library of Congress, sn88088625: *The Perfect Diurnal*.

¹³ Oliver Cromwell, *A Declaration by the Lord Lieutenant of Ireland Concerning his Resolutions for the Peace and Safety of Ireland*, Λονδίνο 1649, σ. 2. Ανάκτηση από: <https://www.proquest.com/books/declaration-lord-lieutenant-ireland-concerning/docview/2240905345/se-2> (τελευταία πρόσβαση: 09.04.2025).

Η πολιτική αυτή αποδείχθηκε αποτελεσματική. Μαρτυρίες από την κομητεία Wexford και τη νότια Ιρλανδία δείχνουν ότι η εικόνα του Cromwell ως έντιμου και δίκαιου αρχιστράτηγου προσέλκυσε τη συνεργασία επαρχιωτών. Η ίδια στρατηγική θα αποδειχθεί κρίσιμη για τον ανεφοδιασμό και τον έλεγχο των μετόπισθεν του στρατού κατά τη διάρκεια της εκστρατείας.¹⁴

Η πρώτη ωστόσο στρατιωτική ενέργεια που θα ακολουθήσει, στην Drogheda, αποκαλύπτει το πραγματικό πρόσωπο της κοινοβουλευτικής πολιτικής στην Ιρλανδία: μια βία όχι μόνο στρατιωτική αλλά και ηθικοπολιτική, με σαφές μήνυμα παραδειγματισμού.

Η πολιορκία της Drogheda

Η πολιορκία της Drogheda υπήρξε το πιο εμβληματικό επεισόδιο της ιρλανδικής εκστρατείας του Cromwell, με συνέπειες που διαμόρφωσαν όχι μόνο τη στρατιωτική εξέλιξη της εκστρατείας αλλά και τη συλλογική μνήμη στην Ιρλανδία. Οι σύγχρονες αφηγήσεις ταυτίζουν συχνά την Drogheda με την έννοια της εθνικάθαρσης, ενώ ο Cromwell καθίσταται στο ιρλανδικό φαντασιακό συνώνυμο της ωμής καταπίεσης και του θρησκευτικού μίσους. Ο Ιρλανδός βουλευτής Seán Haughey δήλωνε χαρακτηριστικά στον Τύπο το 2000: «*Φέρνοντας τη νεκρική μάσκα του Cromwell στην Drogheda, είναι σαν να ζητάς από έναν Εβραίο να συναντήσει τον Αδόλφο Χίτλερ*».¹⁵

Η Drogheda, πλούσια και στρατηγικής σημασίας πόλη, 30 μίλια βορείως του Δουβλίνου, διοικούνταν από τον βετεράνο βασιλόφρονα σερ Arthur Aston και προστατευόταν από φρουρά περίπου 2.500-3.000 ανδρών. Οι περισσότεροι υπερασπιστές ήταν Άγγλοι και Ιρλανδοί Προτεστάντες, ενώ οι Καθολικοί κάτοικοι αποτελούσαν μειοψηφία. Η επιλογή του Aston να αντισταθεί αντί να αποχωρήσει είχε επικριθεί ακόμη και από τους αξιωματικούς του Warren, Wall και Byrne, καθώς τα μεσαιωνικά τείχη δεν μπορούσαν να αντέξουν το σύγχρονο πυροβολικό του Νέου Πρότυπου Στρατού.¹⁶

Ο Cromwell έφτασε στην Drogheda στις 10 Σεπτεμβρίου 1649 με 15.000 άνδρες και κάλεσε τον Aston σε παράδοση με επιστολή που τόνιζε την πρόθεση αποφυγής αιματοχυσίας.¹⁷ Ο Aston αρνήθηκε και ακολούθησε διήμερος βομβαρδισμός, με αποτέλεσμα

¹⁴ P.H. Hore, *History of the Town and County of Wexford*, τόμ. 5, Λονδίνο 1906, σ. 278-280· ο σερ Lewis Dyve παρατηρεί πως «οι κοινοβουλευτικοί είχαν χρήματα για ό,τι αγόραζαν», στο University of Michigan Library, Digital Collections: *A Letter from Sir Lewis Dyve to the Lord Marquis of Newcastle*, Χάγη 1650, σ. 28.

¹⁵ Tom Reilly, «Cromwell: The Irish Question», *History Today*, 62:9 (2012), σ. 52-53.

¹⁶ Royle, *Civil War*, ό.π., σ. 526· Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 80.

¹⁷ Ο Denis Murphy μεταφέρει τα λόγια του Cromwell προς τον Aston: «*Κύριε, Έχοντας φέρει τον στρατό που ανήκει στο κοινοβούλιο της Αγγλίας μπροστά από αυτό το μέρος για να το επαναφέρω στην υπακοή, προκειμένου να αποφευχθεί η άσκοπη αιματοχυσία, θεωρώ ταιριαστό να σας ζητήσω να μου παραδώσετε (την πόλη) και τη χρήση*

την κατάρρευση των τειχών και την έφοδο στις 11 Σεπτεμβρίου. Οι υπερασπιστές συνέχισαν να μάχονται, όμως γρήγορα υπερίσχυσε ο στρατός της Κοινοπολιτείας, μεταξύ άλλων επειδή η γέφυρα του ποταμού Boyne παρέμεινε κατεβασμένη. Η παράλειψη του Aston να τη σηκώσει, αναμένοντας προφανώς βοήθεια από τον Ormond, αποδείχθηκε μοιραία.¹⁸

Ακολούθησε μαζική σφαγή στρατιωτών και αξιωματικών. Ο ίδιος ο Cromwell, σε επιστολή προς τον Bradshaw, παραδέχεται ότι δεν δόθηκε έλεος, με σκοπό την αποτροπή μελλοντικής αντίστασης: «Αυτή η βιαιότητα θα σώσει από τεράστια εκροή αίματος».¹⁹ Πέντε ημέρες αργότερα, γράφοντας προς τον πρόεδρο της Βουλής Lenthall, αναφέρει ότι οι άνδρες του διατάχθηκαν να μη δείξουν έλεος σε κανέναν που έφερε όπλα και ότι περίπου 1.000 άτομα σκοτώθηκαν στην εκκλησία του Αγίου Πέτρου.²⁰

Το ακριβές μέγεθος της σφαγής παραμένει αμφιλεγόμενο. Ο Clarence Stranger, προτεστάντης αξιωματικός που διέφυγε, κατέθεσε ότι ο Aston και οι αξιωματικοί του παραδόθηκαν και εκτελέστηκαν εν ψυχρώ.²¹ Παρόμοιες πληροφορίες έχουμε από τον dean Nicholas Bernard, που επέζησε επειδή ήταν γνωστός στους εισβολείς, μαρτυρία που καταδεικνύει ότι οι στρατιώτες δεν δίσταζαν να εκτελέσουν κατοίκους, εκτός αν υπήρχαν διαβεβαιώσεις για την προτεσταντική τους ταυτότητα.²²

Ο αριθμός των θυμάτων παραμένει αβέβαιος. Ο Cromwell αναφέρει αρχικά 3.000 στρατιώτες, αργότερα 2.000, ενώ υπολογίζει σε περίπου 1.000 τους νεκρούς μέσα στην εκκλησία. Ωστόσο, ορισμένοι ιστορικοί υποστηρίζουν ότι μόλις 500-600 άνδρες καταγράφηκαν ως παρόντες κατά την τελευταία ημέρα της πολιορκίας, γεγονός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο διαφυγής ορισμένων στρατιωτών και ύπαρξης αδιευκρίνιστου αριθμού αμάχων μεταξύ των νεκρών.²³

Η εκτέλεση αξιωματικών που είχαν παραδοθεί, όπως των Aston, Verney και Warren, παραβίαζε τα άτυπα στρατιωτικά ήθη της εποχής. Ο Cromwell ανέλαβε προσωπικά την

της. *Εάν αρνηθείτε, δεν θα έχετε κάποια αιτία για να με κατηγορήσετε μετά*», στο D.S.J. Murphy, *Cromwell's Irish Campaign*, M.H. Gill & Son, Δουβλίνο 1883, σ. 92.

¹⁸ Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 82.

¹⁹ *Oliver Cromwell's Letters and Speeches*, επιμ. Wilbur Cortez Abbott, Harvard University Press, Κέμπριτζ, MA 1937, Letter no. 105, 16th September 1649, to John Bradshaw. Ανάκτηση από: http://www.olivercromwell.org/Letters_and_speeches/letters/Letter_index.htm.

²⁰ *Oliver Cromwell's Letters and Speeches*, ό.π., Letter no. 106, 17th September 1649, to William Lenthall. Ανάκτηση από: http://www.olivercromwell.org/Letters_and_speeches/letters/Letter_index.htm.

²¹ Randal McDonnell, *When Cromwell came to Drogheda: A Memory of 1649. Edited from the record of Clarence Stranger, A Captain in the Army of Roe Owen O'Neill*, M.H. Gill & Son, Δουβλίνο 1906, σ. 100-105.

²² Ó Siochrú, ό.π., σ. 89.

²³ *Oliver Cromwell's Letters and Speeches*, ό.π., Letter no. 106, 17th September 1649, to William Lenthall. Ανάκτηση από: http://www.olivercromwell.org/Letters_and_speeches/letters/Letter_index.htm. για τον υπολογισμό των στρατιωτών που είχαν παραμείνει στην Drogheda, βλ. Gentles, *The New Model Army*, ό.π., σ. 394. Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 88.

ευθύνη, πιθανώς για να συγκαλύψει ατομικές πρωτοβουλίες όπως εκείνη του υπολοχαγού Axtell, ο οποίος φέρεται να σκότωσε αιχμαλώτους κατά παράβαση υποσχέσεων ασφάλειας. Η σύγκριση με την απόφαση του Henry Ireton να παραπέμψει αξιωματικό για ανάλογο περιστατικό δύο χρόνια αργότερα υπογραμμίζει τη διαφοροποίηση στρατηγικών προσεγγίσεων μέσα στον ίδιο στρατιωτικοπολιτικό κύκλο.²⁴

Οι πληροφορίες για σφαγή αμάχων είναι περιορισμένες και συχνά έμμεσες. Ο Bernard αναφέρει ότι στρατιώτες εισέβαλαν σε οικία προτεσταντών και ετοιμάζονταν να σκοτώσουν τους παρόντες, πιστεύοντας ότι ήταν καθολικοί. Μόνο η επιβεβαίωση της ταυτότητάς τους τούς έσωσε. Τέτοια περιστατικά ενισχύουν την υπόθεση ότι πράγματι έγιναν εκτελέσεις αμάχων, χωρίς να υπάρχουν επίσημα στοιχεία που να καταγράφουν την έκτασή τους.

Η επίδραση της σφαγής ήταν άμεση: η φρουρά του Dundalk παραδόθηκε αμαχητί, ενώ το ηθικό του αντιπάλου κλονίστηκε. Ο Ormond, σε επιστολή του προς τον Κάρολο Β΄, σημειώνει την ψυχολογική επίδραση του γεγονότος. Στην Αγγλία, η φιλοβασιλική εφημερίδα *Mercurius Elencticus* αρχικά διέψευσε την πτώση της πόλης και έπειτα εστίασε στην αγριότητα των κοινοβουλευτικών, ενώ η εφημερίδα *The Man in the Moon* μετέφερε υπερβολικούς αριθμούς απωλειών του Cromwell, επιχειρώντας να υποβαθμίσει το μέγεθος της νίκης του.²⁵

Η Drogheda αποτέλεσε, επομένως, μια σκόπιμα αιματηρή τομή στην εκστρατεία. Το γεγονός αποκάλυψε τον στρατηγικό χαρακτήρα της βίας: μια «θεολογικά επικυρωμένη σκληρότητα» που αποσκοπούσε στην τρομοκράτηση των αντιπάλων. Η συνδυασμένη χρήση στρατιωτικού παραδειγματισμού, θρησκευτικής ρητορικής και δημόσιας επικοινωνίας υποδεικνύει ότι η σφαγή δεν υπήρξε παρέκκλιση αλλά οργανικό μέρος της πολιτικής του Cromwell στην Ιρλανδία.

Η πτώση του Wexford

Μετά την πτώση της Drogheda, ο Cromwell επέστρεψε στο Δουβλίνο. Ο επόμενος στόχος του εκστρατευτικού σώματος ήταν το στρατηγικής σημασίας λιμάνι του Wexford, στη νοτιοανατολική Ιρλανδία. Η πόλη λειτουργούσε ως ορμητήριο ενός ισχυρού στόλου κουρσάρων, Ιρλανδών και Φλαμανδών, οι οποίοι παρενοχλούσαν συστηματικά την αγγλική

²⁴ Ó Siochrú, ό.π., σ. 86· McDonnell, ό.π., σ. 104-106· *Several Proceedings in Parliament*, no. 97 (31 July-7 Aug 1651), σ. 1486-1490.

²⁵ National Library of Australia 1885242: *Mercurius Elencticus*, no. 21 (10-17 September), σ. 167 και *Mercurius Elencticus*, no. 22 (17-24 September), σ. 169· Folger Shakespeare Library (ηλεκτρονική πηγή): *Man in the Moon*, no. 24 (26 September-10 October 1649), σ. 202.

ναυσιπλοΐα. Στις 1 Οκτωβρίου 1649 ο Νέος Πρότυπος Στρατός φτάνει μπροστά στα τείχη της πόλης, αριθμώντας περίπου 9.000 άνδρες. Η φρουρά του Wexford ενισχύεται από 1.500 επιπλέον στρατιώτες υπό τη διοίκηση του συνταγματάρχη David Sinnott.²⁶

Ο Sinnott, διαπιστώνοντας τη ρευστότητα του ηθικού των κατοίκων και την επίδραση των γεγονότων στην Drogheda, προειδοποιεί τον Ormond πως η διάθεση για παράδοση ενισχύεται. Η κατάσταση επιδεινώνεται περαιτέρω όταν η φρουρά του οχυρού Rosslare, που ήλεγχε την είσοδο του λιμανιού, εγκαταλείπει αιφνιδιαστικά τη θέση της. Το γεγονός αυτό επιτρέπει στον Cromwell να αποκτήσει ναυτικό έλεγχο της περιοχής, ενισχύοντας τις επιχειρησιακές του δυνατότητες.

Στις 3 Οκτωβρίου, με την έκβαση της πολιορκίας να φαίνεται ευνοϊκή, ο Cromwell προτείνει διαπραγματεύσεις για τους όρους παράδοσης. Ο Sinnott, εκμεταλλευόμενος τον κακό καιρό, παρατείνει τις συζητήσεις με στόχο την καθυστέρηση. Στις 10 Οκτωβρίου, το πυροβολικό του Νέου Πρότυπου Στρατού δημιουργεί σημαντικά ρήγματα στα τείχη της πόλης, αναγκάζοντας τη φρουρά να προσέλθει σε σοβαρές διαπραγματεύσεις. Την ίδια στιγμή, ωστόσο, συντελείται μια κρίσιμη εξέλιξη: ο λοχαγός Stafford, υπεύθυνος του κεντρικού φρουρίου της πόλης, είχε ήδη προχωρήσει σε μυστικές επαφές με τους κοινοβουλευτικούς και επέτρεψε την είσοδο μικρού αποσπάσματος εχθρών στο κάστρο. Σύντομα, τα πυροβόλα του φρουρίου στρέφονται εναντίον της ίδιας της πόλης.²⁷

Η αιφνιδιαστική αυτή προδοσία προκαλεί πανικό στη φρουρά, η οποία εγκαταλείπει τις θέσεις της. Η είσοδος του κοινοβουλευτικού στρατού από τα αφύλακτα πλέον τείχη μετατράπηκε σύντομα σε δεύτερη σφαγή. Ο ίδιος ο Cromwell αναφέρει ότι σκοτώθηκαν περισσότεροι από 2.000 στρατιώτες και κάτοικοι, καθώς «εκτελέστηκε κάθε ζωντανός στόχος που βρέθηκε μπροστά στους άνδρες μας». Ο Sinnott δολοφονείται επίσης. Καταγγελίες διασωθέντων κάνουν λόγο για μαζικές σφαγές ανδρών, γυναικών και παιδιών, ενώ αναφορές κληρικών περιγράφουν πως το αίμα κυλούσε στους δρόμους και τις οικίες. Όλοι οι καθολικοί ιερείς εκτελέστηκαν, ενώ πολλοί πολίτες πνίγηκαν στην προσπάθειά τους να διαφύγουν με υπερφορτωμένες βάρκες. Σύμφωνα με έναν αυτόπτη μάρτυρα, στο Wexford σώθηκαν περισσότεροι στρατιώτες σε σχέση με την Drogheda, επειδή οι κοινοβουλευτικοί τους θεώρησαν χρήσιμους για καταναγκαστική εργασία.²⁸

²⁶ Royle, *Civil War*, ό.π., σ. 532· *Calendar of State Papers, Domestic Series, 1649-1650*, ό.π., σ. 483. Στο *Calendar of States Papers* φαίνεται ξεκάθαρα η ζημιά που είχε προκαλέσει αυτός ο στόλος, ο οποίος είχε κατορθώσει να καταλάβει αρκετά αγγλικά πλοία. Το αγγλικό Συμβούλιο του Κράτους δεν απέκλειε ο ιρλανδικός στόλος να δεχόταν βοήθεια και από τρίτο κράτος, για αυτό και ζητούσε από τους ναυάρχους του να επιτεθούν, αν τα αγγλικά συμφέροντα απειλούνταν.

²⁷ Royle, ό.π., σ. 533.

²⁸ Royle, *Civil War*, ό.π., σ. 534-535.

Αξίζει να σημειωθεί πως, σε αντίθεση με την Drogheda, ο Cromwell δεν παρευρισκόταν στο σημείο της σφαγής, καθώς εκείνη τη στιγμή διαπραγματευόταν την παράδοση. Ωστόσο, η δεύτερη μαζική σφαγή, μέσα σε διάστημα λίγων εβδομάδων, ενίσχυσε τη φήμη του ως αδίστακτου τιμωρού. Όταν λίγο αργότερα επιχείρησε διαπραγματεύσεις με τον Thomas Roche, επικεφαλής του φρουρίου Duncannon, έλαβε την εξής απάντηση: «*Ούτε εγώ, ούτε κανείς υπό τις διαταγές μου, θα συνομιλήσουμε με κάποιον του οποίου το έλεος είναι σκληρότερο από την τυραννία*».²⁹

Το μήνυμα που εξέπεμπε η πολιτική τρόμου του Cromwell είχε διπλή ανάγνωση. Από τη μία, επηρέασε ψυχολογικά αρκετές φρουρές, όπως του Dundalk και της Newry, που παραδόθηκαν άνευ μάχης. Από την άλλη, ριζοσπαστικοποίησε την καθολική αντίσταση, μετατρέποντας τον αγώνα εναντίον του Cromwell σε υπαρξιακή μάχη.

Σε πλήρη αντίστιξη, οι περιπτώσεις των πόλεων Ross και Clonmel αναδεικνύουν μια διαφορετική προσέγγιση. Στη Ross, όταν το πυροβολικό άνοιξε ρήγματα στα τείχη, ο διοικητής της πόλης, Taaffe, προσήλθε αμέσως σε διαπραγματεύσεις. Η φρουρά αποχώρησε με πλήρη εξοπλισμό και χωρίς διώξεις, ενώ στους κατοίκους εξασφαλίστηκε η ζωή, αν και όχι η θρησκευτική τους ελευθερία. Το γεγονός ότι περίπου 500 βασιλόφρονες προτεστάντες στρατιώτες εντάχθηκαν στον Νέο Πρότυπο Στρατό μετά την πτώση της πόλης φανερώνει τη δύναμη της ήπιας πολιτικής του Cromwell σε στρατηγικά χρονικά σημεία.³⁰

Η πτώση του Wexford αποτέλεσε καίριο πλήγμα για την Καθολική Ομοσπονδία. Ο στόλος των Ιρλανδών και Φλαμανδών κουρσάρων διαλύθηκε, ενώ η πόλη έπαυσε να προσφέρει ασφαλές σημείο αποβίβασης βασιλοφρόνων από τη Γαλλία. Παράλληλα, οι πόλεις του Munster διακήρυξαν την πίστη τους στο Κοινοβούλιο, αναγνωρίζοντας την «*προτεσταντική θρησκεία και το αγγλικό έθνος*». Οι τρεις λιμένες που κατελήφθησαν μετά το Wexford διευκόλυναν τον ανεφοδιασμό του κοινοβουλευτικού στρατού, επιτρέποντας τη συνέχιση της εκστρατείας χωρίς ανάγκη επιστροφής στο Δουβλίνο για ανεφοδιασμό.

Ωστόσο, η σφαγή στο Wexford, παρά τις στρατηγικές της συνέπειες, ενίσχυσε την εικόνα του Cromwell ως τιμωρού και «ανελέητου εχθρού» στα μάτια των καθολικών. Όσο η στρατιωτική εκστρατεία προχωρούσε, η πολιτική του τρόμου απέναντι στους αντιπάλους του φαινόταν να τροφοδοτεί ταυτόχρονα τόσο την επιτυχία του, όσο και την εχθρότητα που θα τον ακολουθούσε επί αιώνες.

²⁹ Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 98.

³⁰ *The Letters and Speeches of Oliver Cromwell*, τόμ. 5, επιμ. Thomas Carlyle και S.C. Lomas, Λονδίνο 1857, σ. 172-176.

Η συνθηκολόγηση της Ross

Μετά την πτώση του Wexford, το εκστρατευτικό σώμα της Κοινοπολιτείας κατευθύνθηκε προς την πόλη Ross στην περιοχή του Munster. Η πόλη διέθετε φρουρά περίπου 1.500 ανδρών, υπό τη διοίκηση του σερ Lucas Taaffe, ο οποίος ακολούθησε την προσφιλή πλέον τακτική των εικονικών διαπραγματεύσεων για να κερδίσει χρόνο, ελπίζοντας σε ενισχύσεις από τον Ormond.

Ο Cromwell, επιμένοντας στη στρατηγική του προληπτικού εκφοβισμού, επανέλαβε ότι σκοπός του δεν ήταν η αιματοχυσία αλλά η υποταγή. Στην αλληλογραφία του με τον Taaffe υποσχέθηκε ότι, εφόσον η πόλη παραδοθεί, η φρουρά θα αποχωρήσει με τιμή και οι κάτοικοι θα ζήσουν ειρηνικά. Όταν, όμως, ο Taaffe ζήτησε να διασφαλιστεί και «ελευθερία συνείδησης», ο Cromwell απάντησε ξεκάθαρα πως, αν αυτό σημαίνει ελευθερία για την καθολική λατρεία, τότε το αίτημα απορρίπτεται. Πιστός στο πουριτανικό του όραμα, ο αρχιστράτηγος απέρριπτε την Καθολική Εκκλησία ως θεσμικό και πολιτικό αντίπαλο, χωρίς όμως να επιδιώκει την εξαναγκαστική μεταστροφή των καθολικών στο αγγλικανικό ή πουριτανικό δόγμα.³¹

Σε μια χαρακτηριστική κίνηση ψυχολογικού πολέμου, ο Cromwell έστειλε στη Ross δύο Ιρλανδούς αξιωματικούς, αιχμαλώτους από τη σφαγή του Wexford, ώστε να διηγηθούν στους κατοίκους τα γεγονότα. Η αφήγησή τους ενίσχυσε τον φόβο στους αμυνόμενους, ενώ η απουσία ενισχύσεων από τον Ormond επιδείνωσε περαιτέρω τη διάθεση για αντίσταση. Ο Cromwell, οχυρωμένος μπροστά στα τείχη της πόλης, υπενθύμιζε στους κατοίκους πως τόσο στην Drogheda όσο και στο Wexford προσφέρθηκε η ευκαιρία της συνθηκολόγησης, η οποία απορρίφθηκε με το γνωστό τίμημα.³²

Η συμπεριφορά του στη Ross, συγκριτικά ήπια και χωρίς την άσκηση ένοπλης βίας, αποδείχθηκε πολιτικά αποδοτική. Περίπου 500 βασιλόφρονες στρατιώτες, προτεσταντικής πίστης, εντάχθηκαν στον Νέο Πρότυπο Στρατό. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη της ρευστότητας των πολιτικοθησκευτικών συμμαχιών και της φθοράς του αντι-κοινοβουλευτικού στρατοπέδου, που οφειλόταν τόσο στις διαδοχικές ήττες όσο και στην απροθυμία του Ormond να έρθει σε μετωπική σύγκρουση με τον Cromwell. Ιδιαίτερο ρόλο στην αλλαγή συσχετισμών έπαιξε η στάση των στρατιωτών του Inchiquin, ο οποίος είχε εγκαταλείψει το κοινοβουλευτικό στρατόπεδο λίγο πριν την έναρξη της εκστρατείας. Οι στρατιώτες του, κυρίως προτεστάντες και κάτοικοι των λιμανιών του νότου Youghal, Cork και

³¹ *The Letters and Speeches*, ό.π., σ. 172-176.

³² Ó Siochrú, ό.π., σ. 100.

Kinsale, δεν θεωρούσαν πλέον τους Άγγλους κοινοβουλευτικούς ως πρωτεύοντες εχθρούς. Αντιθέτως, επιθυμούσαν τη σύμπλευση με τον Cromwell, ώστε να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με τους καθολικούς Ιρλανδούς, με τους οποίους βρίσκονταν σε χρόνια σύγκρουση. Αυτό το κλίμα ευνόησε τη μαζική λιποταξία από το στρατόπεδο του Inchiquin, παρά τις αυστηρές κυρώσεις που απειλούσαν τους λιποτάκτες.³³

Έχοντας πλέον εδραιώσει την παρουσία του στην περιοχή του Munster και εξασφαλίσει τα κρίσιμα λιμάνια του νότου, ο Cromwell αποφάσισε να ξεχειμωνιάσει εκεί. Ο στρατός του είχε αρχίσει να αποδυναμώνεται λόγω ασθενειών και δυσμενών καιρικών συνθηκών, ενώ η εξασφαλισμένη τροφοδοσία από τα παράκτια αστικά κέντρα προσέφερε σημαντικά επιχειρησιακά πλεονεκτήματα. Ο επόμενος στρατηγικός στόχος θα ήταν η πόλη Clonmel, ένα από τα τελευταία προπύργια της καθολικής αντίστασης.

Η μάχη της Clonmel

Η πόλη Clonmel, σε στρατηγικό σημείο μεταξύ Wexford και Limerick, αποτέλεσε τον τελευταίο μεγάλο στόχο του Cromwell προτού εγκαταλείψει την Ιρλανδία. Στις 27 Απριλίου 1650, ο Νέος Πρότυπος Στρατός άρχισε την πολιορκία της πόλης, της οποίας η άμυνα είχε ανατεθεί σε έναν από τους ικανότερους στρατιωτικούς της καθολικής υπόθεσης: τον Hugh Dubh O'Neill, ανιψιό του εκλιπόντος Owen Roe O'Neill.

Η φρουρά αριθμούσε περίπου 1.500 άνδρες από την περιοχή του Ulster, άρτια εκπαιδευμένους και πιστούς στην υπόθεση της Ιρλανδικής Ομοσπονδίας. Από την άλλη, οι δυνάμεις του κοινοβουλευτικού στρατού αριθμούσαν περί τους 9.000 στρατιώτες, προσφέροντας στον Cromwell εμφανή αριθμητική υπεροχή. Παρ' όλα αυτά, η αποφασιστικότητα του O'Neill και η επινοητικότητά του στον χειρισμό της πολιορκίας αποδείχθηκαν καθοριστικές.³⁴

Στις 8 Μαΐου ξεκίνησε ο συστηματικός βομβαρδισμός των τειχών. Ο O'Neill, ωστόσο, κατάφερε με συνεχείς εξορμήσεις και επιθέσεις παρενόχλησης να επιβραδύνει τις επιχειρήσεις των πολιορκητών. Το διάστημα αυτό αξιοποιήθηκε επιδέξια: πίσω από το εξωτερικό ρήγμα, ο O'Neill κατασκεύασε ένα ισχυρό εσωτερικό οδόφραγμα, δημιουργώντας μια θανάσιμη παγίδα για το πεζικό που θα εισέβαλλε στο εσωτερικό.

Όταν τελικά οι δυνάμεις του Cromwell διέρρηξαν το εξωτερικό τείχος και εισήλθαν στην πόλη, βρέθηκαν σε έναν προσεκτικά σχεδιασμένο κλοιό. Η ασφυκτική αμυντική διάταξη

³³ *Calendar of State Papers, Domestic Series, 1649-1650*, ό.π., σ. 225.

³⁴ Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 122.

οδήγησε σε πανωλεθρία: το πεζικό εγκλωβίστηκε και αποδεκατίστηκε υπό καταγισμό πυρών. Ο Cromwell, ανίκανος να αντιληφθεί την πραγματική κατάσταση, διέταξε την αποστολή του ιππικού για ενίσχυση, το οποίο επίσης καθηλώθηκε και αναγκάστηκε να υποχωρήσει με βαριές απώλειες. Υπολογίζεται ότι μόνο εκείνη την ημέρα ο κοινοβουλευτικός στρατός έχασε περίπου 2.500 άνδρες, η μεγαλύτερη απώλεια της εκστρατείας.³⁵

Αν και ο Cromwell ετοίμαζε νέα επίθεση για την επόμενη ημέρα, η φρουρά είχε ήδη αποχωρήσει υπό την κάλυψη της νύχτας. Ο Hugh O'Neill, αντιλαμβανόμενος την ανεπάρκεια των πυρομαχικών και την αδυναμία περαιτέρω αντίστασης, διέφυγε σιωπηλά με τους άνδρες του, αφήνοντας τη διαχείριση της παράδοσης στον δήμαρχο της πόλης, John White.

Όταν ο Cromwell πληροφορήθηκε τη διαφυγή του O'Neill, φέρεται να εξοργίστηκε ιδιαίτερα, δηλώνοντας χαρακτηριστικά: «*Μα τον Θεό, θα ακολουθήσω αυτόν τον Hugh Duff O'Neill όπου κι αν πήγε*». Ωστόσο, παρά τον θυμό του, δεν υπαναχώρησε από τους όρους της συμφωνίας. Η στάση του αυτή δεν υπαγορεύθηκε από ανθρωπιστική διάθεση αλλά από πολιτικό ρεαλισμό: ήθελε να διατηρήσει ανοικτό το ενδεχόμενο διαπραγμάτευσης με σημαντικά αστικά κέντρα, όπως το Limerick, το Waterford και το Galway, των οποίων η παράδοση θα μπορούσε να επισπευσθεί με πολιτικές εγγυήσεις.³⁶

Μετά από σύντομη παραμονή στην πόλη, ο Cromwell αναχώρησε για την Αγγλία, υποκύπτοντας στις πειστικές εκκλήσεις του Κοινοβουλίου να επιστρέψει. Τη συνέχιση της εκστρατείας στην Ιρλανδία ανέλαβε πλέον ο γαμπρός του, Henry Ireton, που διαδέχθηκε τον Cromwell τόσο στρατιωτικά όσο και πολιτικά. Ο ιρλανδικός πόλεμος δεν είχε τελειώσει αλλά η φάση του Cromwell είχε ολοκληρωθεί· με μια στρατιωτική νίκη αλλά και με ένα αποτύπωμα βίας που θα σημάδευε βαθιά την ιρλανδική συλλογική μνήμη.

³⁵ Ó Siochrú, *God's Executioner*, ό.π., σ. 123-125.

³⁶ E. Hogan (επιμ.), *The History of the Wars of Ireland from 1641 to 1653 by a British officer of the Regiment of Sir John Clotworthy*, Δουβλίνο 1873, σ. 111.

Συμπεράσματα

Η ιρλανδική εκστρατεία του Oliver Cromwell (1649-1650) αποτελεί ορόσημο όχι μόνο στην πολιτικοστρατιωτική ιστορία των Νήσων αλλά και στην ανάδυση της βίας ως εργαλείου πολιτικής και ιδεολογικής κυριαρχίας στη μετάβαση προς τον πρώιμο μοντερνισμό. Οι σφαγές στην Drogheda και στο Wexford δεν ήταν απλώς στρατιωτικά επεισόδια με βαρύ τίμημα αλλά γεγονότα που διαμόρφωσαν τη συλλογική μνήμη του ιρλανδικού λαού και ενίσχυσαν την εικόνα του Cromwell ως προσωποποίησης της καταστολής.

Το βασικό ερώτημα που τέθηκε στην παρούσα μελέτη, εάν δηλαδή ο Cromwell υπήρξε πρωτίστως θρησκευτικός ζηλωτής ή ρεαλιστής στρατηγός, δεν προσφέρεται για μονοσήμαντη απάντηση. Αντιθέτως, η μελέτη των πρωτογενών πηγών και της πρόσφατης ιστοριογραφίας καταδεικνύει έναν σύνθετο ιστορικό δρώντα. Ο Cromwell λειτούργησε με βαθιά θρησκευτική πίστη αλλά η πίστη αυτή μεταφραζόταν στρατηγικά. Η εκστρατεία στην Ιρλανδία υπήρξε τόσο πράξη θεολογικής κάθαρσης όσο και πολιτικοστρατιωτικής επιβολής.

Οι σφαγές, με κορυφαίες εκείνες στις πόλεις Drogheda και Wexford, δεν μπορούν να νοηθούν αποκλειστικά ως εν θερμώ εκτροπές της μάχης. Αντιθέτως, εξυπηρετούσαν έναν στρατηγικό στόχο παραδειγματισμού, με θύματα ομοθρήσκους του. Με την επιβολή απόλυτης καταστροφής σε εμβληματικά προπύργια αντίστασης, ο Cromwell επιδίωκε να κάμψει τη συνοχή του ιρλανδικού στρατοπέδου, να απομονώσει τους καθολικούς από τους προτεστάντες συμμάχους τους και να επιβάλει συνθηκολόγηση στις υπόλοιπες πόλεις χωρίς μάχη. Η τακτική αυτή απέδωσε στη Ross, στο Youghal και στο Cork, χωρίς νέα αιματοχυσία.

Ωστόσο, η επιμονή του στην εκτέλεση καθολικών ιερέων, ανεξαρτήτως της συμμετοχής τους στις εχθροπραξίες, αναδεικνύει μεν μια τιμωρητική διάσταση, ενταγμένη στο αντιπαπικό πουριτανικό φαντασιακό, αλλά και μια πολιτική στόχευση. Οι καθολικοί ιερείς λογίζονταν ως φορείς της παπικής πολιτικής επέκτασης, ως δηλαδή θρησκευτικοί και πολιτικοί εκπρόσωποι, και ως τέτοιοι αντιμετωπίστηκαν. Δεν ισχύει το ίδιο, ωστόσο, και για τις περιπτώσεις αμάχων, μια πτυχή που διχάζει την ιστοριογραφία: ενώ ιστορικοί όπως οι Hill, Royle και Reilly εκφράζουν επιφυλάξεις για το εύρος ή την ύπαρξη σφαγών αμάχων, οι Ó Siochrá και Gentles τις θεωρούν εκτελέσεις εν γνώσει και καθ' υπόδειξιν του Cromwell. Η παρούσα μελέτη, αντλώντας από τις επιστολές του ίδιου του Cromwell και τις λίγες αφηγήσεις επιζώντων των σφαγών, δεν αποφαίνεται με απόλυτη βεβαιότητα για τις προθέσεις του, ωστόσο καταδεικνύει τη σκόπιμη ασάφεια των επίσημων αφηγήσεών του, η οποία του επέτρεπε να φέρει την ευθύνη χωρίς να αποκαλύπτει τον πραγματικό αριθμό ή την ταυτότητα των θυμάτων. Αναδεικνύει, λοιπόν, τον αρχικό στρατηγικό σχεδιασμό του Cromwell ως προς

την επικοινωνία των μαχών: ομιχλώδεις και αναξιόπιστες πληροφορίες προς το Κοινοβούλιο με σκοπό την απρόσκοπτη συνέχεια της εκστρατείας για έναν γρήγορο και απόλυτο θρίαμβο.

Σημαντικό εύρημα της μελέτης συνιστά η παρατήρηση της ασυμμετρίας στη συμπεριφορά του Cromwell σε διαφορετικές περιστάσεις. Ενώ στο Wexford η σφαγή φαίνεται να προέκυψε ανεξέλεγκτα, κατά την απουσία του, στην Clonmel και τη Ross ακολουθείται μια ρεαλιστική προσέγγιση που αποσκοπεί στην εξοικονόμηση δυνάμεων και την προώθηση του στρατηγικού σχεδίου χωρίς περιττές συγκρούσεις. Η διαφοροποίηση αυτή μαρτυρά όχι ασυνέπεια αλλά ευελιξία στην εφαρμογή της βίας, ανάλογα με τις περιστάσεις.

Η τελική εικόνα του Cromwell που αναδύεται δεν είναι εκείνη ενός μονοδιάστατου φανατικού, αλλά ενός ιστορικού ηγέτη που εφάρμοσε τη βία ως τεχνική εξουσίας, μεταμφιέζοντάς τη στη θεολογική γλώσσα της πρόνοιας και της «θείας τιμωρίας». Η Ιρλανδία τού προσέφερε ένα πεδίο όπου οι πουριτανικές του αντιλήψεις συναντήθηκαν με την ανάγκη στρατιωτικής επιβολής και την επιδίωξη πολιτικής σταθερότητας της νεοσύστατης Κοινοπολιτείας. Εντέλει, η βία του Cromwell δεν ήταν αποκλίνουσα για τον 17^ο αιώνα: ήταν, όμως, ακραία οργανωμένη, ρητορικά εξαγνισμένη και διαχρονικά μνημονευμένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ BIBLIOGRAPHY

Πρωτογενείς Πηγές Primary Sources

Αλληλογραφία Correspondence

Oliver Cromwell's Letters and Speeches, επιμ. Wilbur Cortez Abbott, Harvard University Press, Κέμπριτζ, MA 1937. Ανάκτηση από: http://www.olivercromwell.org/Letters_and_speeches/letters/Letter_index.htm.

The Letters and Speeches of Oliver Cromwell, τόμ. 5, επιμ. Thomas Carlyle και S.C. Lomas, Λονδίνο 1857.

Cromwell, Oliver, «Letter to Speaker Lenthall, 17 September 1649», *The Cromwell Association*. Ανάκτηση από: <https://www.olivercromwell.org/wordpress/cromwell-to-speaker-lenthall-17-september-1649/>.

University of Michigan Library, Digital Collections: *A Letter from Sir Lewis Dyve to the Lord Marquis of Newcastle*, Χάγη 1650.

Εφημερίδες Newspapers

Folger Shakespeare Library (ηλεκτρονική πηγή): *Man in the Moon*, no. 24 (26 September-10 October 1649).

National Library of Australia, 1885242: *Mercurius Elencticus*, no. 21 (10-17 September)· no. 22 (17-24 September).

Library of Congress, sn88088625: *The Perfect Diurnal*, 23 August 1649.

Βιβλία Books

Bacon, Francis, *Certain Considerations touching the Plantation in Ireland*, Λονδίνο 1609.

Calendar of State Papers, Domestic Series, 1649-1650, επιμ. Mary Anne Everett Green, Λονδίνο 1875.

- Cromwell, Oliver, *A Declaration by the Lord Lieutenant of Ireland Concerning his Resolutions for the Peace and Safety of Ireland*, Λονδίνο 1649. Ανάκτηση από: <https://www.proquest.com/books/declaration-lord-lieutenant-ireland-concerning/docview/2240905345/se-2>.
- Hogan, E. (επιμ.), *The History of the Wars of Ireland from 1641 to 1653 by a British officer of the Regiment of Sir John Clotworthy*, Δουβλίνο 1873.
- McDonnell, Randal, *When Cromwell came to Drogheda: A Memory of 1649. Edited from the record of Clarence Stranger, A Captain in the Army of Roe Owen O'Neill*, M.H. Gill & Son, Δουβλίνο 1906.
- Milton, John, *Paradise Lost*, Λονδίνο 1667.
- Murphy, D.S.J., *Cromwell's Irish Campaign*, M.H. Gill & Son, Δουβλίνο 1883.
- Spencer, Edmund, *A View of the Present State of Ireland*, Λονδίνο 1596.

Δευτερογενείς Πηγές Secondary Literature

- Gentles, Ian, *The New Model Army in England, Ireland and Scotland, 1645-1653*, Blackwell, Οξφόρδη και Κέιμπριτζ, MA 1992.
- , *The English Revolution and The Wars in the Three Kingdoms, 1638-1652*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2014.
- , *Oliver Cromwell: God's Warrior and the English Revolution*, Bloomsbury Academic, Λονδίνο 2025.
- Hill, Christopher, *God's Englishman: Oliver Cromwell and the English Revolution*, Penguin Books, Νέα Υόρκη 1985.
- Hore, P.H., *History of the Town and County of Wexford*, Λονδίνο 1906.
- Morrissey, Lee, *Milton's Ireland: Royalism, Republicanism, and the Question of Pluralism*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ 2024.
- Ó Siochrú, Micheál, *God's Executioner: Oliver Cromwell and the Conquest of Ireland*, Faber & Faber, Λονδίνο 2009.
- , «Extirpation and Annihilation in Cromwellian Ireland», στο Ned Blackhawk, Ben Kiernan, Benjamin Madley και Rebe Taylor (επιμ.), *The Cambridge World History of Genocide, vol. 2: Genocide in the Indigenous, Early Modern and Imperial Worlds, from c. 1535 to World War One*, Cambridge University Press, Κέιμπριτζ 2023.
- Reilly, Tom, *Cromwell was Framed: Ireland 1649*, Chronos Books, Λονδίνο 2014.

Reilly, Tom, «Cromwell: The Irish Question», *History Today*, 62:9 (2012).

Royle, Trevor, *Civil War: The Wars of the Three Kingdoms, 1638-1660*, Abacus, Λονδίνο 2004.

Walzer, Michael, *The Revolution of the Saints: A Study in the Origins of Radical Politics*, Harvard University Press, Κέμπριτζ, MA και Λονδίνο 1965.